

KRITIEK

Plattegrond van het masterplan.

Dorpse kwaliteiten zonder nostalgie in Leidsche Rijn

Project: de Boomgaarden Vleuterweide
Locatie: Leidsche Rijn, Utrecht
Ontwerp: SVP Architectuur en Stedenbouw
Adviseurs: beeldkwaliteitsplan/masterplan: Vollmer&partners; ontwerp openbare ruimte: 1:1 Stadslandschappen (i.s.m. Landschappartners); civiele engineering: Grontmij Houten
Aannemer: Ballast Nedam, BAM Infra (CIL)
Opdrachtgever: GEM Vleuterweide

Ontwerp: 2001
Uitvoering: 2002–2005 (eerste fase)

Foto's: Daniel Nicolas

De woonbuurt Vleuterweide ligt in het zuidwesten van de Utrechtse stadsuitbreiding Leidsche Rijn. Vleuterweide bestaat uit zes woonwijken, waarvan de Boomgaarden er een is. De internetsite van de wijk belooft veel: de buurt de Boomgaarden 'is een kindvriendelijke dorpse wijk met speelterreinen en straks zit- en visplekken langs het riviertje de Heycop, dat de wijk begrenst. De sfeer is er dorps, door de verschillende woningtypen, de korte gebogen straatjes, het vele groen en de fiets- en wandelpaden'.

De thematisering van de Vleuterweidse wijken is ontleend aan het landschap – wat gebruikelijk is in de Vinex-stedenbouw, maar zelden echt betekenis heeft. Het stukje landschap waaraan de wijk zijn naam te danken heeft, bestaat echter: wie bij de rotonde rechtsaf slaat stuit op een authentieke

boomgaard. Hollandse rustiek met een prachtig uitzicht op een lege grasakker, waarin twee boom-palen staan – een trapveld. Tot onze teleurstelling blijkt dat dit veldje volgens het plan geheel bebouwd gaat worden. Dat is des te spijtiger omdat bij de tweede fase ook de boomgaard niet geïntegreerd wordt in de nieuwe structuur. Niettemin lijkt de beloofde ruime opzet en de minder dichte bebouwing vergeleken met de omliggende wijken ingelost te zijn.

Onbetwist bij dit plan is de mooie inscenering in het landschap. Bestaande landschappelijke kwaliteiten zijn buitengewoon subtiel en effectief in een nieuwe structuur gebracht. De geknikte straten bieden doorkijk over groene speelvelden naar de horizon van het Groene Hart – over de grens van de eigen wijk. De overgebleven boombestanden die

straat met veranda's en wadi's.

De oude boomgaard met het trapveldje.

Speeltuin naast oude bomen.

onder meer te vinden zijn bij de speelplek ten westen van de buurt, hebben duidelijk een minder lange geschiedenis. Desondanks is het de ontwerpers gelukt om de nieuwe buurt moeiteloos in het verleden te laten overvloeien. De geslaagde afstemming tussen landschapsarchitect en stedenbouwkundige vormt de centrale kracht van de stedenbouwkundige kwaliteit.

De eigenzinnige wadistructuur met kleine bruggetjes is een zeer opvallend element in de openbare ruimte. Het is 1:1 Stadslandschappen en SVP gelukt om een functioneel element te integreren in een consequente en aantrekkelijke dorps uitstraling. Bij de rijtjeswoningen is de doorlopende structuur van de wadi's op zijn best te beleven. Door het parkeren aan de achterzijde van de woningen op par-

keerterreinen onder te brengen, zijn de straten vrij van geparkeerde auto's. Helaas is deze vondst bij de twee-onder-een-kapwoningen niet toegepast. Hier zorgen de auto-opritten aan de voorzijde van de woningen (uitgevoerd in de vorm van duikers) voor een behoorlijke versnippering van het straatbeeld, waardoor het groenelement veel minder tot zijn recht komt.

Opmerkelijk is het verschil in beleving van de wadistructuur in de verschillende straatprofielen. De woningen met een ruime veranda sluiten er veel beter op aan dan de rijtjeswoningen zonder veranda. Deze extra meter brede bebouwde overgang maakt het verschil tussen succesvol of matig, omdat de veranda zorgt voor een goede aansluiting op de straat.

Woonstraat met twee-onder-een-kapwoningen.

Geknikte straten met groene speelvelden.

Parkeerhof.

Doorsteek en erfafscheidingen.

Het thema water is in de buurt ook consequent uitgedetailleerd in de elementen voor waterafvoer en de bruggetjes. Hierin hebben de ontwerpers de voorkeur gegeven aan een robuuste vormgeving door betonnen afwateringselementen kiezen. Dat maakt de beleving echter meer robuust en landelijk, dan dorps.

Verder is de buitenruimte bescheiden en terughoudend vormgegeven. Geen enkel detail lijkt overbodig te zijn of meer te willen pretenderen dan wat het is. De bestrating is een goed voorbeeld. Zowel de rijbaan als de voetpaden van de straten zijn in baksteen uitgevoerd, maar elk in een ander patroon bestraat. Het effect hiervan is simpel maar effectief: een rustig, samenhangend beeld waarin een rijdende auto langs een tijdelijk geparkeerde auto kan bewegen. Deze nuchtere maar effectieve aanpak is overal terug te vinden, zoals in de serie houten palen die een van de speelplekken begrenst. Er is geen hek te zien en toch wordt de

speelplek ook voor het verkeer duidelijk gemaakt. Deze eenvoud is mede mogelijk door de keersremmende maatregelen die in de lay-out de buurt zijn opgenomen. De speelplekken zelf met hun eenvoudige zandputten en houten mullair ogen uitermate eenvoudig. De nostalgie van volwassenen die doorgaans leidt tot tuttifrutti speelplekken met wipkippen en gekleurde speeltuigen is hier genegeerd. Door de terughoudende vormgeving krijgen kinderen hier de kans hun eigen droomwereld verder in te vullen.

Op praktisch alle niveaus is het ontwerp voor de buitenruimtes goed doordacht en grotendeels gelukt. De erfafscheidingen zijn minder goed gelukt. Dit lastige verschijnsel kan op twee manieren bekeken worden: als een noodzakelijke individuele expressie van de bewoner of als een doek voor het oog voor de cohesie van het totaalontwerp. Openbare stroken voor de privé domeinen zijn beplant met diverse haagsoorten. Storend is d

Woonstraat met speelplek.

niet, alleen bij de doorsteken van langzaamverkeerpaden tussen de woonblokken, wekken de bonte schermen de indruk van een vergeten detail dat onverzorgd overkomt. De achterkanten van de parkeerhofjes en achtertuinen zijn mooier en beter gedetailleerd, met doorlopende hekwerken ingeplant met Hedera.

Ten slotte de kunst in de wijk. Het kleine vierkant van cortenstaal met daarop een paar verlichtingsplaten, gelegen in een groen uithoekje, vormt een mooi object op zichzelf. Zonder meer te weten is het genoeg, maar men wil altijd meer weten. Het vierkant van kunstenaar Christian ter Hedde markeert de standplaats van een voormalige Romeinse wachttoren en de verlichtingsplaten wisselen van kleur bij veranderingen in de luchtdruk. Bij het afscheid van dit mooie kunstwerk had ik steeds meer het idee dat het nagestreefde dorpse wonen in dit ontwerp inderdaad is gelukt. Niet omdat de Boomgaarden op een dorp lijkt, maar omdat de kwaliteiten van rust, op straat spelen en groen, geïntegreerd zijn in een helder concept dat goed werkt. De drijfveer van dit plan was niet om hooggedreven innovaties, vernieuwende doorbraken of nieuwe woonvormen te lanceren, maar om bewezen ontwerpprincipes zorgvuldig uit te voeren.

Patrick Me Cabe

Kunst markeert de plaats van een Romeinse wachttoren.